

Kniha a knižní trh v ČR

KURZ KNIŽNÍ PRODUKCE

Obsah přednášky

- Co všechno je kniha?
- Náležitosti knihy, základní názvosloví
- Knižní trh ve světě, EU a ČR
- Struktura knižního trhu a produkce
- Nakladatelé, distributoři, prodejci
- Audioknihy a e-knihy

Co všechno je kniha?

- Kniha/neperiodická publikace/monografie vs. Periodika
 - Jednorázová rozmnoženina díla určená k veřejnému šíření
- Musí mít kniha ISBN?
 - Ano i ne
- E-knihy, audioknihy, knižní aplikace – jsou to knihy?
- Omalovánky, hračky, deníky, kalendáře, křížovky a DPH na knihy
 - 10% DPH od roku 2015, e-knihy a audioknihy od 2019, ostatní 21 %
 - Albi tužka DPH 10 %, přestože jde o elektroniku

Náležitosti knihy

- **Povinné údaje**
 - Název díla, jméno autora, případně překladatele
 - Jméno nakladatele a adresa
 - Jméno tiskárny
 - Rok vydání a rok prvního vydání
 - U překladu také původní název a vydavatel
 - Copyright
 - ISBN, pokud bylo přiděleno
- Pokuta 50 000 Kč za nedodržení

Tiráž

- Povinné údaje
- Nepovinné údaje
 - Odpovědný, technický a výtvarný redaktor
 - Sazba
 - Údaje nakladatele - edice, pořadové číslo, náklad, doporučená cena, pořadí vydání
- Tiráže u překladu
 - Alespoň část většinou určuje původní nakladatel. Musí obsahovat copyright k původnímu textu i překladu, původního nakladatele, název a rok původního vydání.

Části knihy

- **Přední strany**
 - signet, patitul, frontispis, titul, copyright (impressum)
- **Zadní strany**
 - Vakáty (nebo „ptákoviny“ na doplnění bloku), tiráž, reklama, samoreklama
- **Přední a zadní obálka**
 - titul, podtitul, autor, logo, anotace, recenze, marketingové výkřiky, EAN/ISBN, čárový kód a další
- **Knižní vazba**
 - potah, přebal, obálka, hřbet, kapitálek, stužka, rylování

Knižní trh

- Součásti knižního trhu
 - Autorská práva
 - Nakladatelství
 - Velkoobchod (distribuce)
 - Koncový prodej
 - (Výroba)
- ➡ Obrovská rozmanitost knižního trhu
 - Téměř každý žánr může mít vlastní ekonomiku

Objem knižního trhu

- Globálně odhadem 125 mld. USD (více než 3 biliony Kč)
- Tržby nakladatelů v EU cca 23-25 mld. EUR (608 mld. Kč)
 - Celkový objem po přičtení marže distributorů cca 45 mld. EUR (1,1 bilionu Kč)
 - Největší evropský „kreativní“ průmysl, dvojnásobek filmového
- Objem knižního trhu v ČR 8,0 mld. V roce 2020 (2019 – 8,6 mld., pokles 4 %)
 - Tištěné knihy 7,1 mld., -5 % (z toho tržby nakladatelů cca 2,3 mld., zbytek distribuce)
 - E-booky a digitální audioknihy 370 mil., cca +23 %
 - Import zahraničních titulů 630 mil.
 - ČR celkově je na 20. - 25. místě na světě dle počtu publikovaných titulů

Kupní síla a velikost

- Knižní trh je velmi závislý na velikosti a počtu zákazníků
 - Jazykové bariéry jsou specifické pro tento typ trhu
 - Světově rozšířené jazyky mají nespornou výhodu a možnost exportu
- Největší trhy: Angličtina (USA, VB), Němčina, Španělština, Francouzština + Čína a Indie
- Exportní trhy – VB – až 50 %; USA a Francie více než 20 %, Německo a Španělsko do 20 %
- Čína je naopak velmi importní trh, skupuje licence a hotové knihy ze zahraničí
- Aktivita knižního trhu – vydané tituly ročně na 1M obyvatel (v rámci EU)
 - >1500 VB, ČR, Estonsko, Norsko, Finsko, Portugalsko, Slovinsko
 - Slovensko 1250-1500, nejméně Francie, Rumunsko, Itálie a Polsko

Segmenty / prodejní kanály

- Klasické knihy určené pro knihkupectví/e-commerce
- Mass market paperback – u nás prakticky neexistuje, částečně Levné knihy
- Učebnice – často přímý prodej do škol
- Univerzitní nakladatelství a VŠ učebnice
- Knižní kluby – V USA a VB velký segment, v ČR také
- Digitální distribuce – e-booky a digitální audioknihy, aplikace, e-learning (hlavně v USA)
- Ostatní – door to door, odborné knihy, náboženské knihy, self-publishing, aj.

Zásahy státu

- Knižní trh je státy považován za významný pro rozvoj kultury
- Státy ve většině případů knižnímu trhu pomáhají různými pobídkami
 - Snížená DPH (v EU není jen v Dánsku a Bulharsku)
 - Osvobozeno v Irsku, VB a Norsku, ale třeba i Ugandě, Filipínách, Peru nebo Jižní Koreji
 - Podpora knihoven a čtení obecně
 - Dotace a granty na vydávání knih, podpora domácí autorské činnosti (cca 50 mil. v ČR)
 - Dotace na rozvoj exportu knižních děl do zahraničí, překladové granty (většina evropských států včetně ČR, obzvláště těch s velkou a zajímavou produkcí, ale nepříliš rozšířeným jazykem – Skandinávie, Benelux)
- Pevná cena knih – všechny obchody musí knihy prodávat za stejnou cenu
 - U nás zrušeno v 90. letech, nahradila doporučená cena

Nakladatelská krajina v ČR

- Velký počet vydavatelských subjektů – 1880 z nich v roce 2020 vydalo alespoň jednu knihu
- Počet aktivních nakladatelů mírně klesá, i tak je jich ale velké množství
- Pouze 16 nakladatelství s více jak 100 vydanými knihami, pouze 2 vydaly více než 500 knih
- Univerzitní nakladatelství – Karolinum 229 titulů, UPOL 134, MU 127
- Několik velkých hráčů, jejich vliv pomalu stoupá
 - Top 5 nakladatelství ovládá více než 40 % trhu, ve Finsku je to cca 85 %
 - Top 5 nakladatelství vydává ale „jen“ cca 20 % nových titulů

Největší soukromá vydavatelství podle počtu vydaných titulů

	2020	2019	2018
1. Albatros Media, Praha	1093	1563	1505
2. Euromedia Group, Praha	707	828	775
3. Grada Publishing, Praha	443	395	296
4. Moravská Bastei – MOBA, Brno	329	362	373
5. Mladá fronta, Praha*	227	165	237
6. Crew, Praha	221	209	212
(7.) Cpress, Brno	212	280	290
7. Sun, Praha	196	117	105
8. Václav Svojtka & Co, Praha	164	183	316
9. Argo, Praha	153	234	210

*Nově součástí Albatros Media

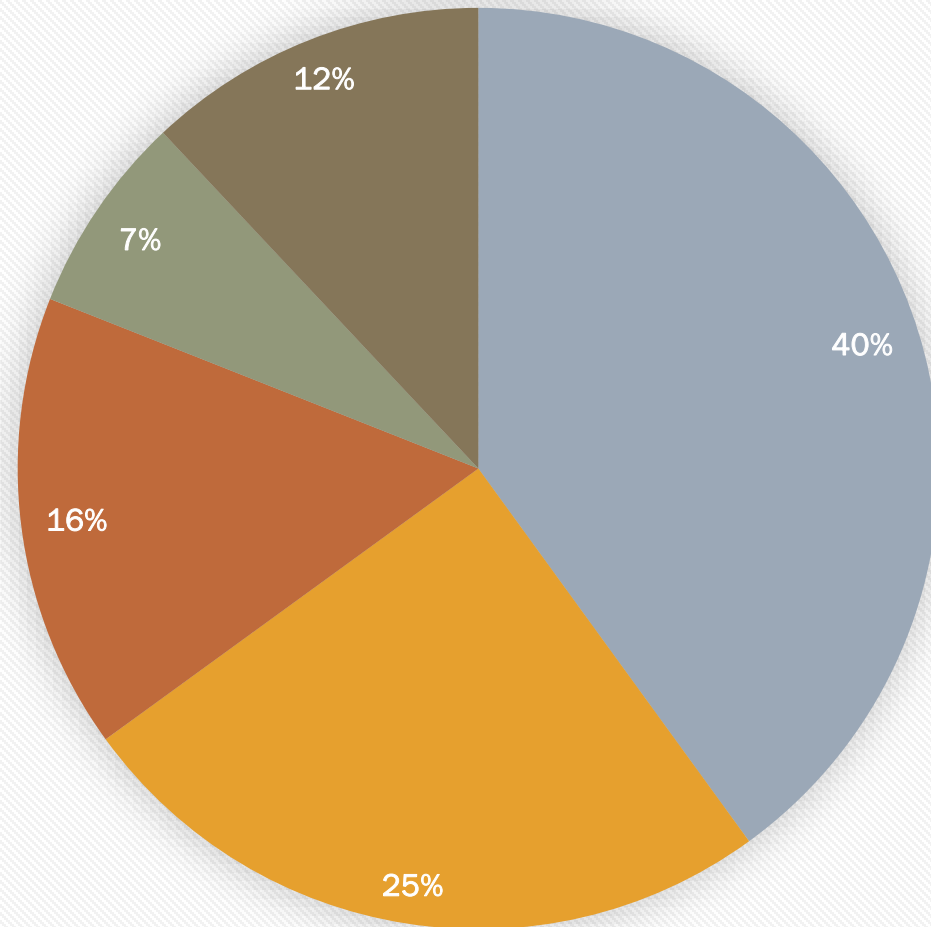
Produkce knih v ČR

- Cca 13 500 titulů, vrchol 2008 – 18 500 titulů
 - V roce 2020 pokles o cca 1500 titulů (10 %), 2019 pokles 300 titulů
 - „Vzhledem ke Covidu bude pokles pravděpodobně zrychlovat“ – naplnilo se a bude pokračovat i nadále
- V historii 3 velké propady – obě světové války a rok 1948
- Převládá import knih, v ČR se překládá cca 38 % titulů
 - Číslo už několik let mírně klesá
 - Angličtina (60 %), dále Němčina, Slovenština, Francouzština, Španělština...
 - Prakticky vymizela ruština (meziroční pokles z 183 na 5 titulů)
 - Importují se hlavně licence, ale i celé knihy vytištěné v zahraničí
 - Exportují se hlavně tištěné knihy z českých tiskáren, omezeně pak licence a soutisky

Struktura knižní produkce

- Neexistují žádná ucelená data, jen kvalifikované odhady nebo nekompletní záznamy NK ČR
 - Žánrová skladba dle NK neodpovídá modernímu dělení žánrů, viz graf
- SČKN sledovala pouze tři oblasti:
 - Beletrie – mírný růst počtu titulů, 35 % všech vydaných knih
 - Dětské knihy – růst počtu titulů, 16 % vydaných knih
 - Učebnice a skripta – pokles vydaných titulů, 6 % vydaných knih
- Průměrná cena nejde přesně zjistit, doporučená a koncová cena se liší
 - Poslední odhad průměrné ceny je cca 275 Kč, ale to se mění, zdražení o desítky % kvůli ceně papíru
- Průměrný náklad nelze určit, odhaduje se průměrný prodaný náklad 1820 ks

Žánrová skladba dle NK

■ Obecná beletrie, historie ■ Společenské vědy, umění ■ Ekonomie, právo ■ Technické vědy ■ Přírodní vědy

Distribuce a maloobchod

- Hlavní distributoři – Euromedia, Kosmas, Pemic, Pavel Dobrovský – BETA
- Vlastní distribuce – Albatros Media (+ Meander, MOBA), Grada (Jota, Galén, Host, Melvil, aj.), Portál, Alpress
- Přibližně 600 kamenných knihkupectví, z toho 263 velké řetězce
- Počet malých nezávislých prodejen se snižuje
- Zvyšuje se podíl internetového prodeje, v Covidu výrazně o 50 % – 100 %
 - Nejnavštěvovanější e-shopy: Megaknihy.cz + weby velkých distributorů a řetězců
- Po lockdownech návrat téměř do normálu, trendy pokračují

Provozovatel	Prodejny	Nakladatelství	Velkoobchod
Kanzelsberger	63	ne	ne
Levné knihy	56	ano	ne
Knihy Dobrovský	39	ano	ne
Kosmas	36	ne	ano
Luxor*	36	ano	ano
Beta Dobrovský	11	ano	ano
Knihcentrum**	9	ano	ano

*Euromedia; ** Pemic

Specifika českého čtenáře

- Oblíbenost pevných vazeb
 - Ve světě často nejdříve paperback, poté „hezká“ kniha s pevnou vazbou
 - V ČR naopak paperback vzniká až později (levnější, jiná obálka, atd.)
- Cenové zvyklosti a srovnání se zahraničím
- Kdo kupuje knihy a kolik? (sociologická šetření ze zahraničí)
 - Knihy kupují více ženy než muži (60/40), e-knihy dle Alzy 52/48
 - V USA utratí domácnosti za knihy cca 0,7 % příjmů, nejvíce utrácí věková skupina 30 – 34 let
 - Poslední data z roku 2010 – průměrná útrata 55 USD na obyvatele ČR (1200 – 1500 Kč); jednoduchý výpočet objem trhu vs. počet obyvatel cca 750 Kč

Trh e-booků a audioknih

- Trh e-booků každý rok roste (35 % v roce 2020; cca 200 mil.), zrychleno Covidem
- V prodeji odhadem více než 21 000 e-knih, převážně beletrie
- Největší prodejci – Palmknihy.cz, Alza.cz a Knihy Dobrovský
- Audioknihy cca 230 mil. Kč, růst v desítkách procent, ale nižší, než růst produkce
- Převažuje digitální prodej (62,5 %) nad fyzickými nosiči
- V roce 2019 cca 500 nových titulů, žánrová skladba podobná jako u e-knih + dětské knihy
- Podíl dramaturgií je minimální, převažuje četba